

A. Burian: *K otázce kvalifikace žen pracujících v našem zemědělství.*

J. Vavřík, I. Matúška, V. Taubero-
vá: *K některým výsledkům výzkumu sociálních důsledků mechanizace zemědělství.*

Zaměření sborníku, které je pravděpodobně jen zrcadlením stavu vědeckého výzkumu, naznačuje, že převaha prací se zabývá vedoucími pracovníky, kvalifikací, postavením, vztahy nadřízený — podřízený, sociálním vzestupem apod. Další část je věnována vztahům k normám, práci, atd. Speciální jsou otázky kvalifikace žen a stát z mezinárodního výzkumu.

Sborník by mohl být soustavnější a komplexnější, také práce by mohly být více skloubeny. Myslím si však, že na první souhrn prací v této oblasti je sborník důkazem dobré úrovně a nadějně situace pro další výzkum. Je dobrou informací a čtenář, ať již posoudí sborník jako celek nebo i jen jednotlivé stati, bude mít dobrou orientaci v této odvětvové sociologii.

Bedřich Weiner

Seminář k problematice mládeže

Ve dnech 24.—28. září 1969 se uskutečnil seminář, pořádaný Střediskem pro mimoškolní výchovu v Záhřebu ve spolupráci s Evropským střediskem pro volný čas a výchovu UNESCO se sídlem v Praze. Seminář se konal v Baško Polje—Baška Voda v Jugoslávii.

Semináře se zúčastnilo asi šedesát vědeckých i praktických pracovníků, kteří se problematikou mládeže a jejího volného času zabývají z nejrozličnějších hledisek. Dvanáct účastníků setkání bylo ze zahraničí. Československo bylo zastoupeno osmičlennou delegací ve složení prof. F. Kahuda, prof. J. Kohout, prof. B. Weiner a dále dr. J. Haškovec, dr. L. Hrdý, dr. L. Silhánová, dr. M. Todlová a dr. Zuzánek. Ústředním tématem byly *Teoretické základy a vědecké poznatky týkající se volného času mládeže.*

Pisemně bylo předloženo celkem třicet referátů, v nichž se autoři zaměřili na osvětlení pedagogických a sociologických aspektů volného času školní mládeže ve věku od 11—19 let a na otázky plánovitého řízení mimoškolní výchovy a efektivního využití volného času z hlediska pedagogického, kulturního a zdravotního.

Celá první část semináře měla obecnější a teoretičtější charakter. Zabývala se základními otázkami volného času mladých lidí, jejich hodnotových orientací, motivačních struktur, vzájemného vztahu mezi formálními organizacemi a neformálními strukturami volného času jako klíče k pochopení problémů společenské participace, a to z hlediska jak obsahového a metodického, tak i možností empirického výzkumu této tematiky.

Byly řešeny problémy vztahu práce a volna, socializace mladého člověka a sociálního zrání, kultury mladých lidí, funkcí a vlastností aktivit volného času aj.

Emil Paravina ve svém příspěvku *Problémy volného času mládeže z hlediska pedagogického a sociálně politického a jejich způsob řešení* se snažil o objasnění specifických problémů mladých lidí a jejich řešení v Jugoslávii. Situoval začátek řízeného rozvoje oblasti volného času dětí a mládeže v Jugoslávii do doby národně osvoboditelského boje, kdy v r. 1942 byla založena pionýrská organizace. Zabýval se uplynulým čtvrtstoletím z hlediska mimoškolní výchovy, péče o děti a tzv. volnou aktivitu, v níž dnešní reformovaná škola formou širších výchovných úkolů vede děti ke konstruktivnějšímu trávení volného času.

Pavel Novosel rozebíral vztah volného času a kultury mladých lidí. Charakterizoval některé momenty chování mladých lidí spíše jako „anti-kulturní“ ve smyslu vztahu vážné a masové kultury. Uvedl některé faktory, které k tomuto jevu vedou. První důvod vidí v samotném rozdílu pracovního a volného času. Ve volném čase kompenzuje člověk práci a proto se vyhýbá vynucené namáhavé činnosti. Vážná kulturní činnost vyžaduje v každém případě více kázně a námahy než tzv. „kultura masová“. Stejně významnou roli hrají i společenské normy, případně společenský původ skupiny, který vytváří hrady proti změnám v kulturním zaměření. I střední školy zde hrají určitou roli, neboť svou formou výuky vnucují kulturní činnosti rysy práce. Škola navíc svým analytickým přístupem potlačuje pravý citový prožitek mladých lidí.

Blaž Mesec se zabýval specifikou volného času mládeže. Upozornil na dvě hodnotové orientace obsažené většinou ve studiích a výzkumech týkajících se volného času: orientaci funkcionální a personální. Sociologická šetření slouží přímo či nepřímo kontrole volna. Dále se zabýval mládeží jako sociologickou kategorií a některými důsledky společenského postavení mladých, jež ovlivňují jejich volný čas. Jako důležité uvedl podstatu institucionálně vzdělávacího procesu, relativně okrajové postavení mladých lidí ve společnosti, nevlastnění materiálních zdrojů a závislost jejich postavení. Zdůraznil nutnost zkoumání a poznávání normativních systémů, které ovlivňují trávení volného času mládeže.

František Kahuda v tématu *Integrované aspekty zkoumání sociálního zrání mladého člověka* poukázal na to, že i při zjišťování či měření kulturních zájmů a aktivit volného času je nezbytné se zabývat dynamikou procesu volby a utváření těchto aktivit, otázkou, která organicky souvisí s problematikou sociálního zrání člověka. Mladý člověk volí různé druhy aktivit podle stupně své sociální zralosti. Proto je nutné při interpretaci otázek spojených s volným časem člověka se zajímat také o integrované aspekty zkoumání jeho sociálního zrání. Pomocí tzv. životních křivek sociálního zrání člověka a užitím regresní analýzy lze exaktně odvodit x - n -dimenzionální model sociálního kvocientu, který je relačním dynamickým modelem sociálních

vztahů mezi testovaným jedincem a jeho věkovou sociální strukturou.

Velibor Jerbić informoval účastníky semináře o výsledcích faktorové analýzy uskutečněné ve výzkumu volného času dětí a mládeže, prováděném Střediskem pro mimoškolní výchovu. Cílem této faktorové analýzy bylo odpovědět na otázku, zda existují relativně nezávislé funkcionální struktury spojené s činnostmi v době volna. I když byla zjištěna spíše převaha negativních vztahů, přesto z pozitivních vztahů bylo možno získat některé relevantní údaje. Faktory, které vyplynuly z analýzy, nazval autor komunálními a privatizačními. Mezi těmito dvěma faktory byla zjištěna pouze nepatrná pozitivní korelace. Částečným přihlédnutím ke korelaci prvního, druhého a vyšších řádů bylo například zjištěno, že v nižší věkové skupině je hraní spojeno spíše s „komunálním“ faktorem, zatímco ve vyšší věkové skupině se pojí spíše s faktorem „privatizačním“.

Ladislav Hrdý v příspěvku *Analýza funkcí a vlastností aktivit volného času* informoval o monografickém výzkumném úkolu řešeném v Sociologickém ústavu ČSAV. Hlavním cílem je přispět k objasnění některých hodnotových kritérií v rámci jedné i více aktivit volného času. Výzkum je zaměřen na vypracování technik, které přinesou informace o funkcích aktivit volného času, které jedinci, skupiny a společnost aktivitám přisuzují. Pro možnost srovnání je souběžně prováděn strukturální rozbor vlastností a teoretická analýza funkcí aktivit. Autor poukázal na různé možnosti, které tento přístup ke zkoumání aktivit volného času přináší nejen pro teorii volného času, ale i pro přímou řídící a organizační praxi při výchově lidí, zvláště mládeže ve volném čase.

Druhá část semináře pak řešila problémy, které by bylo možno spíše označit jako aplikované. Hlavní okruhy probíraných otázek byly pedagogické, psychologické, zdravotní, tělovýchovné a institucionální aspekty volného času mladých lidí. Autoři příspěvků se zde zabývali organizací mladých lidí, školou a volným časem, některými aktivitami volného času jako čtení, sledování RTV, filmu, amatérského filmu, působením hmotného životního prostředí při procesu socializace mladých, státní péči o mladé lidi, významem tělesné výchovy a fyzického zdraví mladých lidí a v neposlední řadě problematikou volného času zemědělské mládeže aj.

Muhamed Muratbegović a Ismet Dizdarević informovali o výzkumu, který sledoval preference v oblasti aktivit volného času. Z výsledků je zřejmé, že jak děti, tak rodiče dávají výrazně přednost sportovní a kulturní činnosti před činností vědeckou a technickou. V tomto smyslu nebylo zjištěno statisticky významného rozdílu mezi dětmi z různých příjmových skupin. Autoři vyslovili požadavek, aby škola rozvíjela takové nové druhy činností, které by mimo uspokojení obohatily i duševní život dětí.

Riva Aalto z Finska informovala seminář o výzkumu, který v současné době probíhá

v Helsinkách. Jeho cílem je analýza vzájemných vztahů mezi oficiálními programy organizací pro mládež (zejména ve volném čase) a aspiracemi a představami mladých členů těchto organizací. Formální programy organizací byly zkoumány metodou obsahové analýzy. Při úvaze o rozsahu této srovnávací studie bylo jako referenčního rámce použito Parsonsovy typologie funkcí, které musí plnit každá společnost, chce-li zůstat životaschopná: přizpůsobování, struktura udržování a skrytosti, integrace a dosahování cílů.

Výzkum mezi funkcionáři mládežnických organizací a jejich členy byl prováděn formou interview. Ukázalo se, že programy organizací jsou zastaralé, příliš tradiční a že nespĺňují to, co si přejí mladí lidé. Výzkum ukázal, že přání mladých lidí je zaměřeno na ekonomickou pomoc (případně na hledání práce, přípravu na povolání), informace a zvyšování integrace mezi mladými a dospělými.

Jiří Haškovec poukázal na význam sdružování dětí jako důležitý a specifický prostředek jejich socializace. Orientaci v sociálních a mezilidských vztazích může významně pomoci velmi konkrétní a jeho věku odpovídající, blízké a pochopitelné prostředí. Z tohoto důvodu jsou formy seskupování dětí velmi důležité. Za prvořadé kritérium při klasifikaci těchto dětských a mládežnických organizací je nutné považovat, nakolik děti a mládež mohou být tvůrci těchto seskupení (problém participace). Vedle konkrétního zaměření na věcný výkon v určité oblasti činnosti jsou i možnosti utváření sociálně emotivních vztahů dalším významným hlediskem pro klasifikaci.

Libuše Šilhanová pohovořila o problémech společenské péče o mladou generaci. Zejména se zabývala problematikou péče o volný čas, výstavbou nejrůznějších zařízení, poskytováním hmotných i duchovních příležitostí pro společenské i účelné trávení volného času, pěstování zálib, zájmů a koníčků.

Milan Župančič se zabýval otázkami venkovské mládeže z hlediska volného času. Nejprve uvedl některé rysy, které jsou typické pro tradiční společenství. Zdůraznil v odvolání na provedený výzkum, že mládež venkované stále více přejímají městský obsah volna, i když určitá míra tradičnosti zůstává zachována. Ve srovnání náplně volna mladých mužů a dívek na venkově jsou stále značné rozdíly vyplývající z tradic a společenské kontroly.

Edhem Dilić pak informoval o výzkumu činnosti venkovské mládeže v mimopracovním čase. Uvedl, že forma a obsah činnosti venkovské mládeže v mimopracovní době má jen velmi nízký rozsah. Spokojenost, kterou tázání projevili, lze chápat spíše jako rezignaci. Situaci vysvětluje nejen nedostatkem zařízení pro mladé lidi na venkově, ale i postavením venkovského mladého člověka v rodině a vyhraněnou charakteristikou života zemědělců.

Na závěr jednání bylo dohodnuto, že má být vyvinuto úsilí, aby spolupráce a výměna názorů a zkušeností pokračovala. Zároveň byl

vysloven požadavek, aby podobná setkání měla ještě monotematictější charakter.

Markéta Todlová

Z činnosti Čs. sociologické společnosti Nová sekce sociální patologie

Dne 20. 2. 1969 vznikla další sekce Čs. sociologické společnosti, sekce sociální patologie. Vznik této sekce svědčí jak o růstu jevů, které patří do oblasti sociální patologie, tak i o stále větší pozornosti, která je těmto jevům věnována.

Sociálně patologické jevy, jako na př. prostituce a homosexualita, kriminalita, alkoholismus, narkomanie a toxikomanie, velká rozvodovost a její negativní důsledky zejména při výchově dětí, problematika výchovy v dětských domovech, dětských gangů apod. se v současné době stávají závažnými společensko-politickými problémy. Řešením těchto problémů se u nás zabývají některá vědecká pracoviště, jako např. Výzkumný ústav kriminologický, Penologický ústav Správy Sboru nápravné výchovy, Kriminologický ústav Federální kriminální ústředny, kriminologický kabinet na Právnické fakultě UK, různá pedagogická, psychologická a psychiatrická pracoviště apod. Je třeba jen uvítat, že vytvořením sekce sociální patologie se rozšíří prostor laické i odborné veřejnosti pro hlubší poznávání a řešení těchto závažných problémů.

Na ustavující schůzi sekce sociální patologie bylo zvoleno její předsednictvo. Za předsedu sekce byl zvolen JUDr. et PhDr. Ota Osmančík, CSc., vědecký pracovník Výzkumného ústavu kriminologického. Předsednictvo dostalo za úkol vytvořit koncepci práce sekce, zajistit konání jednoho semináře v prázdninovém období a vypracovat plán na další období.

První seminář sekce se konal 5. 6. 1969 na téma *Současný stav kriminologického a penologického bádání v oblasti sociální patologie*. Jako referenti vystoupili na tomto semináři přední českoslovenští odborníci v této oblasti, a to doc. dr. O. Novotný CSc., ředitel Výzkumného ústavu kriminologického, PhDr. J. Čepelák CSc., ředitel Penologického ústavu a pplk. JUDr. M. Protiivinský CSc., náčelník Kriminologického ústavu. Referenti seznámili přítomné s nejnovějšími výsledky a perspektivami výzkumné práce na svých ústavech i se zajímavými daty z oblasti kriminality. Živá diskuse, která následovala, svědčila o aktuálnosti diskutovaných problémů a o náležitosti jejich řešení.

Na semináři byly rozdány dotazníky, ve kterých přítomní členové sekce vyjadřovali své názory na budoucí činnost sekce. Na svém nejbližším zasedání provedlo předsednictvo vyhodnocení dotazníkového šetření a na základě přání a připomínek členů sekce rozhodlo, že schůzky se budou konat pravidelně ve dvouměsíčních intervalech od října t.r. (s výjimkou července a září) vždy poslední čtvrtek v měsíci a budou začínat ve

14,00 hod. Podle přání dotazovaných bude dána přednost přednáškám s diskusí. Předsednictvo přihlédlo k výsledkům dotazníkové akce i při vypracování plánu sekce. Do konce r. 1969 byla schválena tato témata seminářů:

1. *Některé sociologicko-psychiatrické aspekty toxikomanie* (říjen).
2. *Kriminalita mládeže a současná rodina z hlediska sociální patologie* (prosinec).

V první polovině r. 1970:

1. *Kriminologické a penologické přístupy k problematické recidivě* (únor).
2. *Problém alkoholiků v sociální interakci* (duben).
3. *Ekologie některých sociálně patologických jevů na území hlavního města Prahy* (červen).

Po zkonsolidování činnosti sekce předsednictvo uvažuje o svolání vědeckých sympozií k vybraným tématům, s případnou mezinárodní účastí.

Oblast výzkumu sociálně patologických jevů předpokládá spolupráci pracovníků různých oborů: kriminologů, sociologů, psychologů a psychiatrů, pedagogů, právníků, lékařů, genetiků, antropologů i vědců dalších oblastí. Předpokládáme, že činnost sekce sociální patologie nebude jen úzce specializovanou záležitostí sociologů, ale že budou otevřeny dveře i odborníkům z dalších oblastí, které mají vztah k sociálně patologické problematice. Je třeba mít na zřeteli fakt, že ve světovém měřítku dosahují v současné době největších úspěchů právě tzv. hraniční vědní oblasti, které předpokládají spolupráci pracovníků různých oborů.

V současné době má sekce Sociální patologie kolem sedmdesáti členů. Přihlášky dalších členů budou vítány. Nelze než závěrem popřát nejmladší sekci Čs. sociologické společnosti hodně úspěchů v její budoucí činnosti.

Mikuláš Tomin

Z činnosti Slovenskej sociologickej spoločnosti

Dňa 13. 5. 1969 zasadala metodologická sekcia. Účastníkom zasadnutia predniesol doc. dr. Martin Katriak CSc. prednášku *Výskum pracovného prostredia, podmienok a medziľudských vzťahov vo vybraných priemyslových podnikoch*.

V dňoch 27.–30. 5. 1969 Slovenská sociologická spoločnosť, sekcia sociológie politiky, spoločne s Ústavom pre politické vedy pri ÚV KSČ v Prahe usporiadali v Moravoch n/Váhom vedeckú konferenciu „O vývoji a postavení národnostných menšín v sociálnej a politickej štruktúre ČSSR“.

Na konferencii sa zúčastnil početný kolektív pracovníkov Slezského ústavu ČSAV z Opavy; z okolitých socialistických štátov, ktoré majú národnostné menšiny, se ako hostia zúčastnili: z Maďarska prof. Ednre Arató a Dr. László Kövágó, z Juhoslávie prof. Ladislav Rehák a Dr. Janko Pleterki, z NDR Dr. Martin Kasper